

РОЗДІЛ 4 ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК [338.23-027.542:551.58]:334.7(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-12/32>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ КЛІМАТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

ORGANIZATIONAL AND LEGAL MECHANISM OF STATE CLIMATE POLICY IN THE SPHERE OF ECONOMY IN UKRAINE

Богун В.П., к.ю.н.

Статтю присвячено науково-правового аналізу змісту організаційно-правового механізму державної кліматичної політики у сфері господарювання в Україні в контексті сучасних державно-управлінських реформ, дослідженню особливостей та напрямів впливу цього механізму на суспільні відносини, що складаються у зв'язку зі зміною клімату. Під таким механізмом запропоновано розуміти підпорядковану цілям цієї політики сукупність форм та методів діяльності державних інституцій, які постійно впливають на відповідні суспільні відносини як на об'єкти регулювання, з метою забезпечення адаптації населення до змін клімату, захисту життя, здоров'я та прав людей, які опинилися чи можуть опинитися під реальною чи перспективною загрозою їх ураження внаслідок зміни клімату, а також – задля досягнення безпечного для клімату стану соціально-економічного розвитку. Зазначений механізм структуровано в декількох блоках: 1) інституційний (суб'єктний) – система державних органів влади; 2) об'єктний – суспільні відносини, що виникають в процесі формування та реалізації кліматичної політики держави; 3) процесуальний (діяльнісний) – заходи, які, будучи здійснюваними в комплексі, забезпечують досягнення цілей та завдань кліматичної політики через застосування форм і методів державного управління у кліматичній сфері; 4) нормативний – блок правил, якими регламентується взаємодія суб'єктів та їх вплив на об'єкти кліматичної політики; 5) цільовий (телеологічний) – блок цілей і завдань, які повинні бути реалізовані в ході практичного здійснення цієї політики. На підставі аналізу означеного механізму автором окреслені та охарактеризовані ключові проблеми функціонування організаційно-правового механізму державної кліматичної політики у сфері господарювання в Україні.

Ключові слова: зміна клімату, державна кліматична політика, господарська діяльність, державне управління, організаційно-правовий механізм державної кліматичної політики у сфері господарювання, кліматичне законодавство.

The article is devoted to the scientific and legal analysis of the content of the organizational and legal mechanism of state climate policy in the sphere of economy in Ukraine in the context of modern state and administrative reforms, to the study of the features and directions of influence of this mechanism on public relations that develop in connection with climate change. It is proposed to understand such a mechanism as a set of forms and methods of activity of state institutions subordinate to the goals of this policy, which constantly influence the relevant public relations as objects of regulation, in order to ensure the adaptation of the population to climate change, protect the life, health and rights of people who have found themselves or may find themselves under a real or prospective threat of their destruction as a result of climate change, and also – to achieve a climate-safe state of socio-economic development. The specified mechanism is structured in several blocks: 1) institutional (subject) – a system of state authorities; 2) object – social relations that arise in the process of forming and implementing the state's climate policy; 3) procedural (activity) – measures that, when implemented in a complex, ensure the achievement of the goals and objectives of climate policy through the application of forms and methods of state management in the climate sphere; 4) normative – a block of rules that regulate the interaction of subjects and their influence on the objects of climate policy; 5) target (teleological) – a block of goals and objectives that must be implemented in the course of the practical implementation of this policy.

Key words: climate change, state climate policy, economic activity, public administration, organizational and legal mechanism of state climate policy in the sphere of economic activity, climate legislation.

Вступ. Особливе місце у правовому дискурсі щодо кліматичної політики як необхідної умови захисту клімату посідає комплексне науково-правове поняття Зарубіжний досвід у цій сфері здійснення кліматичної політики підкреслює важливість добре розробленого та реалізованого організаційно-правового механізму. Необхідність його теоретичної розробки об'єктивується стрімкими процесами відокремлення державної кліматичної політики від екологічної та енергетичної, усамостійнення цього напрямку державної політики через розбудову її інституційної інфраструктури, створення базису кліматичного законодавства, що диференціюється в системі національного законодавства у вигляді міжгалузевого законодавчого «блоку» [3, с. 25; 18, с. 245; 19, с. 922–979], глобалізацією кліматичної політики на рівні відповідних міжнародних органів та організацій, посилення сегменту кліматичної проблематики у сфері правозастосування (система так званих кліматичних судових процесів [16, с. 593–615]) тощо.

Стан дослідженості проблеми. За останні роки в сучасному науковому просторі з'явилася низка досліджень, пов'язаних із поняттями «організаційний меха-

нізм» та «правовий механізм» стосовно кліматичної політики. Так, певні прояви та особливості функціонування механізму державної кліматичної політики за сучасних умов досліджують такі зарубіжні вчені, як Н. Бергманс, Е. Бондарук, К. Л. Брокманн, Л. Гроен, Т. М. Кунц, М. Ледерер, Дж. Лімберг, Г. фон Люпке, Е. Мастенбрук, М. Меллі, У. Мосленер, Дж. Ньюїг, С. Обертур, В. П. Пау, Р. П'єрфедерічі, О. Сартор, Т. Спенсер, Ф. Стендер, М. Стронцік, С. Фанкхаузер, К. Хене, С. П. Шлейхер, І. Штайнебах та ін. В українській юриспруденції окремі напрацювання у цьому напрямі здійснені у роботах В. Андрейцева, Г. Анісімової, Г. Балюк, А. Гетьмана, В. Костицького, М. Красної, В. Курила, К. Прохоренка, С. Романко, К. Смирнової, Ю. Шемшученка та ін. Однак на сьогодні комплексне науково-правове дослідження організаційно-правового механізму реалізації державної кліматичної політики в Україні відсутнє, що зумовлює актуальність пропонованої статті.

Метою статті є здійснення науково-правового аналізу змісту організаційно-правового механізму державної кліматичної політики у сфері господарювання в Україні

в контексті сучасних державно-управлінських реформ, дослідження особливостей та напрямів впливу цього механізму на суспільні відносини, що складаються у зв'язку зі зміною клімату.

Виклад основного матеріалу. Як свідчить логіко-семантичний аналіз, поняття організаційно-правового механізму реалізації державної кліматичної політики об'єднує в собі два словосполучення: «організаційно-правовий механізм» та «державна кліматична політика». Реалізація є динамічним станом буття державної кліматичної політики, що розпочинається з перетворення цілей, завдань, зобов'язань цієї політики на взаємопов'язану систему конкретних та оперативних дій, здійснюваних акторами (суб'єктами) такої політики відповідно до запланованих стратегічних та тактичних документів, які опосередковують нормативний зріз її здійснення. При цьому якщо термін «державна кліматична політика» набув певної нормативної визначеності як через призму тлумачення ключових міжнародно-правових угод щодо зміни клімату, так і в контексті ухвалення національних законів про зміни клімату, зокрема Закону України «Про основні засади державної кліматичної політики» [12], то термін «організаційно-правовий механізм», по-перше, не має такої нормативної визначеності на рівні національного законодавства, а, по-друге, не відрізняється єдністю праворозуміння на рівні юридичної доктрини. З огляду на таке, нам бодай у загальних рисах доведеться сформулювати загальний підхід до тлумачення терміну «організаційно-правовий механізм реалізації державної кліматичної політики», а потім запропонувати його розкриття на рівні реалізації державної кліматичної політики.

Оскільки в юридичній науці досі не було запропоновано концептуалізації та розкриття сутності поняття організаційно-правового механізму реалізації державної кліматичної політики, то ми змушені послуговуватися науково-юридичними позиціями, вчених, які сформулювали ідентичні підходи до тлумачення механізму екологічної політики. Так, професор Василь Костицький запропонував ще у 1997 році дослідження організаційно-правового механізму охорони довкілля [7], але згодом основою цієї проблематики став вважати «економіко-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища», під яким розумів систему, що об'єднує інституційну складову (суб'єктів) цієї діяльності, об'єкти регулюючого впливу, систему відповідного законодавства та сам процес його реалізації [2, с. 290]. Український учений О. Колонов під механізмом формування та реалізації державної екологічної політики пропонує розуміти «сукупність цілей, принципів, функцій, форм, методів та інструментів, за допомогою яких держава (суб'єкт регулювання) впливає на об'єкти регулювання з метою збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів» [8, с. 357]. Українська дослідниця О. Борисяк запропонувала під механізмом реалізації кліматичної політики розуміти комплекс збалансованих організаційно-управлінських та економічних заходів, спрямованих на реалізацію цілі з попередження, пом'якшення та адаптації до зміни клімату [1, с. 14].

Враховуючи вищевикладені науково-теоретичні напрацювання та критично проаналізувавши їх, під організаційно-правовим механізмом реалізації державної кліматичної політики ми пропонуємо розуміти підпорядковану цілям такої політики сукупність форм (правових та організаційних) та методів діяльності державних інституцій (органів державної влади, їх структурних підрозділів та їх посадових і службових осіб), які постійно впливають на

відповідні суспільні відносини як на об'єкти регулювання, з метою забезпечення адаптації населення до змін клімату, захисту життя, здоров'я та прав людей, які опинилися чи можуть опинитися під реальною чи перспективною загрозою їх ураження внаслідок зміни клімату, а також – задля досягнення безпечного для клімату стану соціально-економічного розвитку. Таким чином, конструкція організаційно-правового механізму реалізації державної кліматичної політики синтезує організаційні та правові механізми у такий спосіб, щоб господарська діяльність як основа економічного розвитку країни здійснювалася у ціннісно визначеній парадигмі, що має нормативне значення, характеризується відповідними підцілями та підзавданнями, які слід досягати на тому чи тому етапі її реалізації як процесу. Як убачається, саме такий підхід сприятиме утвердженню національного пріоритету інтеграції кліматичної політики у програми соціально-економічного розвитку держави, а також узгодженню цієї політики з подальшою європейською інтеграцією України [4, с. 51; 14, с. 270].

Зазначений механізм має складові, які можна представити в декількох блоках: 1) інституційний (суб'єктний) – система державних органів влади; 2) об'єктний – суспільні відносини, що виникають в процесі формування та реалізації кліматичної політики держави; 3) процесуальний (діяльнісний) – заходи, які, будучи здійснюваними в комплексі, забезпечують досягнення цілей та завдань кліматичної політики через застосування форм і методів державного управління у кліматичній сфері; 4) нормативний – блок правил, якими регламентується взаємодія суб'єктів та їх вплив на об'єкти кліматичної політики [3]; 5) цільовий (телеологічний) – блок цілей і завдань, які повинні бути реалізовані в ході практичного здійснення цієї політики. Всі ці блоки мають взаємозалежний та взаємообумовлений характер, що детермінує своєрідність означеного механізму. При цьому кожен блок механізму набуває своєї конкретизації на різних рівнях: правотворчому і правозастосовному; нормативно- та індивідуально-правовому; договірно-правовому та імперативно-правовому тощо.

На нашу думку, вказаний механізм має яскраво виражену еколого-правову спрямованість у сфері господарювання та інтегративний (комплексний) характер.

Системний аналіз Закону України «Про основні засади державної кліматичної політики» та низки пов'язаних з ним законодавчих актів, ухвалених останнім часом, засвідчує, що ключові вимоги до механізму реалізації кліматичної політики сформульовані на законодавчому рівні і потребують свого послідовного змістового розкриття й відповідного здійснення. Домінуючою в такому механізмі є телеологічна складова, адже їй підпорядковується законодавство, розгалужена система суб'єктів здійснення такої політики, їхня практична діяльність, утілена у формах і методах управлінської роботи, а також її результати, що аналізуються на предмет досягнення поставлених цілей і завдань цієї політики.

Законодавцем значна увага приділяється функціонуванню інституційного блоку організаційно-правового механізму реалізації державної кліматичної політики. У загальних рисах Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики» визначає систему, компетенцію органів у сфері цієї політики, а також взаємовідносини між ними. Такому механізму в цій частині притаманні поєднання централізації (усередині системи органів виконавчої влади) та децентралізації (відносини між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування), розподілу повноважень та компетенційної збалансованості, економічної ефективності заходів та інтеграції державної кліматичної політики в усі сектори економіки та в усі сфери державної політики, міжнародного співробітництва та фінансової забезпеченості заходів тощо. Так, пункт 1 частини третьої статті 5 Закону вимагає від Кабінету Міністрів України забезпечувати «пріоритетизацію

та проведення кроссекторальної державної кліматичної політики» [12]. Що стосується пріоритетизації, то йдеться про те, що незважаючи на певні гострі та екстренні для виконання заходи, невідкладність саме кліматичної політики визнається в якості визначального національного пріоритету, що вимагає швидкого реагування з боку держави, яка зобов'язана формувати та проводити кліматичну політику як відокремлений інституційно, функціонально й нормативно напрям державної політики [6].

Оскільки зміна клімату є проблемою, що торкається всіх секторів суспільства, від транспорту до промислового виробництва, від сільського господарства до житла та міського планування тощо, її можна вирішити лише за допомогою управлінських рішень, які об'єднують кліматичну політику з політикою в цих секторах [15, с. 417–431].

Цілком очевидно, що пріоритетизація та проведення кроссекторальної кліматичної політики вимагають координації зусиль інституційного блоку організаційно-правового механізму реалізації цієї політики. Об'єктивно це вимагає існування єдиного координаційного центру такої політики та наділення його значним комплексом повноважень, які будуть достатніми для здійснення як пріоритетизації, так і проведення кроссекторальної політики. З-поміж усіх органів виконавчої влади в силу свого конституційного статусу таким органом може і повинен бути лише Кабінет Міністрів України. Саме йому законодавцем надані досить широкі повноваження зокрема щодо покладення саме на нього безпосередньої функції забезпечувати пріоритетизацію та проведення кроссекторальної державної кліматичної політики, яка включає спрямування і координації роботи органів виконавчої влади у зазначеній сфері; забезпечення розроблення і здійснення заходів щодо створення інфраструктури, матеріально-технічної бази та інших умов, необхідних для формування та реалізації цієї політики; схвалення Національного плану з енергетики та клімату (далі – НПЕК), Національно визначеного внеску України до Паризької угоди (далі – НВВ), затвердження Довгострокової стратегії низьковуглецевого розвитку України (далі – ДСНРУ), Стратегії адаптації до зміни клімату (далі – САЗК); подання до Верховної Ради України інформації за минулий календарний рік про хід та результати реалізації політик та заходів щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї, про хід реалізації та результати виконання ДСНРУ, НПЕК, САЗК (частина третя статті 5 Закону [12]). Проте, на практиці ці повноваження «розмивають» приписи частини другої статті 6 Закону, згідно з якою для ефективної координації діяльності органів виконавчої влади з реалізації державної кліматичної політики Кабінет Міністрів України утворює консультативний, дорадчий чи інший допоміжний орган з питань зміни клімату [12].

Звернемо увагу, що цим положенням Закону на допоміжний орган при Кабінеті Міністрів України покладаються координуючі функції, які поширюються на всі органи виконавчої влади у сфері реалізації кліматичної політики. По-перше, з суто організаційного боку покладення однієї і тієї ж функції на два різних органи не сприятиме чіткій та ефективній її реалізації. По-друге, в силу своєї правової природи координація – це одна з основних управлінських функцій, зміст якої полягає в забезпеченні впорядкування взаємозв'язків і взаємодій між учасниками процесу державного управління з метою узгодження дій та об'єднання зусиль для вирішення загальних завдань [5, с. 441]. Між тим, допоміжний чи консультативний орган не наділений публічно-владною компетенцією в силу свого призначення (консультувати, радити, допомагати органам, при якому він створений). За таких умов він не може об'єктивно виконувати функції координації органів, які є організаційно самостійними та не включені до структури самого Кабінету Міністрів України. Нарешті, нагадаємо, що відповідно до пункту 9 статті 116 Кон-

ституції України безпосередньо вказано, що саме Кабінет Міністрів України координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади [9]. Означене конституційне формулювання має ексклюзивний характер: воно вказує на те, що координаційна функція є титульною функцією Уряду України, в силу чого жоден інший орган не має права здійснювати її, в тому числі шляхом делегування повноважень; протилежне суперечитиме частині другій статті 19 та пунктові 9 статті 116 Конституції України [9]. З цієї точки зору, оптимальним є саме визначення Кабінету Міністрів України в ролі єдиного координатора державної кліматичної політики, як це зроблено у статті 5 Закону. Натомість стаття 6 Закону потребує корегування у зв'язку з іншою правовою природою допоміжних органів, створюваних при Кабінеті Міністрів України [12]. Також чинним є Положення про Міжвідомчу комісію з питань зміни клімату та збереження озонового шару [10], яке потребує приведення у відповідність із Конституцією України [9] та Законом України «Про основні засади державної кліматичної політики».

Бодай побіжно слід зупинитися на цільовому блоці організаційно-правового механізму реалізації кліматичної політики. В Україні він включає два рівні: 1) довгострокові цілі державної кліматичної політики, що визначаються виключно цим Законом (частина третя статті 4 Закону); 2) середньострокові цілі державної кліматичної політики та їх цільові показники, що визначаються ДСНРУ (частина четверта статті 4 Закону) [12]. При цьому вбачається певна суперечність між статтями 4 і 8 Закону у визначенні таких цілей. Справа в тому, що відповідно до частини першої статті 4 Закону державна кліматична політика спрямована на досягнення кліматичної нейтральності України до 2050 р., забезпечення пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї, низьковуглецевого та сталого розвитку, екологічної, продовольчої та енергетичної безпеки України [12]. Але ця норма сформульована як довгострокова мета кліматичної політики, що охоплює й досягнення кліматичної нейтральності України до 2050 р. Далі, відповідно до частини першої статті 8 Закону вказано, що перша ДСНРУ затверджується на період до 2050 р., переглядається та у разі потреби оновлюється кожні 5 років з періодом планування на 30 років з урахуванням результатів оцінки та моніторингу її реалізації [12]. Таким чином, обидві норми вказують на те, що досягнення кліматичної нейтральності України до 2050 р. є довгостроковою метою кліматичної політики. Проте це положення заперечується частиною четвертою статті 4 Закону, відповідно до якої середньострокові цілі державної кліматичної політики та їх цільові показники визначаються ДСНРУ. Отже, у цьому випадку досягнення кліматичної нейтральності України до 2050 р. перетворюється вже на середньострокову мету.

Ієрархізація довго- та середньострокових цілей відбувається залежно від рівня їх юридичної сили: перші формуються на рівні закону (зокрема, на рівні спеціального Закону «Про основні засади державної кліматичної політики»), а другі – на рівні постанови Кабінету Міністрів України. Зрозуміло, що і перші, і другі цілі кліматичної політики не можуть бути сталими, застиглими. Проте якщо перегляд середньострокових цілей та періодичність їх перегляду законом передбачена, то цього чомусь не зроблено щодо довгострокових цілей, що перетворює останні на довільно змінювані залежно від волевиявлення законодавця показники. На наш погляд, це суперечить засадам наукової обґрунтованості, наступності державної кліматичної політики та вносить елементи невизначеності в її довгострокове планування. Крім того, ДСНВРУ схвалена рішенням Міжвідомчої комісії із забезпечення виконання Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (протокол від 16.02.2018 р. № 1 [11]), тобто на сьогодні вона формально не затверджена актом Кабінету Міністрів України, всупереч вимогам коментованого Закону (частина чет-

верта статті 9 Закону [12]). Вважаємо, що планування довгострокових та середньострокових цілей державної кліматичної політики має бути чітко визначене на рівні закону.

Організаційно-правовий механізм реалізації кліматичної політики передбачає заходи організаційного та адміністративного характеру, спрямовані на створення належних умов для низьковуглецевого та сталого розвитку України, її екологічної, продовольчої та енергетичної безпеки, досягнення кліматичної нейтральності, забезпечення пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї. Йдеться про поєднання фіскальних, ринкових та організаційних заходів та інструментів, спрямованих на досягнення цілей державної кліматичної політики. При цьому важливо, що державою пріоритет надається ринковим та організаційним механізмам та інструментам реалізації цієї політики перед суто фіскальними. Такий підхід впливає з аналізу положень статей 16–18 Закону України «Про основні засади державної кліматичної політики» [12]. Цей Закон розмежовує фіскальні, ринкові та організаційні механізми та інструменти реалізації державної кліматичної політики. При цьому вони, на нашу думку, мають підпорядкований характер щодо єдиного організаційно-правового механізму реалізації державної кліматичної політики. З огляду на ринковий тип економічних відносин в Україні, державна кліматична політика передбачає задіяння в організаційно-правовому механізмі своєї реалізації і ринкових механізмів та інструментів. Ними є всі реально діючі механізми взаємозв'язку і взаємодії основних елементів ринку: попиту, пропозиції, ціни, конкуренції та основних економічних законів ринку, що проявляються на рівні торгівлі квотами на викиди ПГ. Йдеться про те, що в рамках міжнародного кліматичного режиму кожна країна встановлює ліміти на викиди ПГ. Право на викиди певної кількості ПГ стає цінним товаром у ринкових механізмах. Застосування ринкових принципів, торгівля викидами дозволяє країнам або компаніям, які перевищують свої цілі щодо скорочення викидів, продавати невикористані права на викиди тим, хто цього не виконує. Така система, прикладом якої є Система торгівлі викидами ЄС (EUETS), створює гнучке середовище, де компанії можуть планувати довгострокові стратегії скорочення викидів ПГ. Кіотський протокол запровадив три ринкові механізми: торгівлю викидами, механізм чистого розвитку (CDM) і спільне впровадження (JI). У рамках торгівлі викидами компанії можуть купувати та продавати одиниці викидів, надаючи грошові стимули для скорочення викидів. Механізми CDM і JI, засновані на проєктах, що винагороджують сторони, які скорочують викиди нижче встановленого рівня. Сертифіковані скорочення викидів (CER) та одиниці скорочення викидів (ОСВ) заробляються та продаються, що дозволяє компаніям і країнам виконувати свої зобов'язання щодо скорочення викидів [13, с. 1153–1168]. Таким чином, ринкові механізми забезпечують гнучкість і стимули для скорочення викидів шляхом торгівлі. Постійна еволюція цих механізмів підкреслює складність і важливість міжнародного співробітництва у вирішенні одного з найнагальніших викликів нашого часу. Наявність цієї системи допомагає забезпечити досягнення мети Паризької угоди зі скорочення викидів ПГ через ринкові механізми. Саме тому відповідно до частини четвертої статті 17 Закону встановлено, що порядок створення та функціонування ринкових механізмів та інструментів, передбачених статтею 6 Паризької угоди, та інших міжнародних інструментів затверджується Кабінетом Міністрів України [12]. Так, для розширення рамок використання ринкових механізмів

реалізації кліматичної політики в Україні підготовлено проєкт розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії впровадження системи торгівлі квотами на викиди парникових газів в Україні на період до 2033 року». Цей акт розроблено з метою створення організаційно-правових засад реалізації державної кліматичної політики з упровадження системи торгівлі квотами на викиди ПГ. Наразі це розпорядження Кабінету Міністрів України перебуває на стадії обговорення¹. Так само на рівні законодавчих актів потребують суттєвої нормативної деталізації задекларовані у статті 18 Закону організаційно-економічні механізми державної кліматичної політики (стимулювання сталого низьковуглецевого виробництва та обігу товарів і послуг; поступового зменшення обсягів антропогенних викидів ПГ; підвищення стандартів енергоефективності тощо [12]).

Висновки. Проведений аналіз дає змогу сформулювати такі наукові висновки. Під організаційно-правовим механізмом реалізації кліматичної політики, розуміється сукупність форм та методів діяльності державних інституцій, які постійно впливають на відповідні суспільні відносини як на об'єкти регулювання, з метою забезпечення адаптації населення до змін клімату, захисту життя, здоров'я та прав людей, які опинилися чи можуть опинитися під реальною чи перспективною загрозою їх ураження внаслідок зміни клімату, а також – задля досягнення безпечного для клімату стану соціально-економічного розвитку.

Зазначений механізм включає такі складові, як система органів державної влади; суспільні відносини, що виникають в процесі формування та реалізації кліматичної політики держави, та заходи, які забезпечують досягнення цілей та завдань кліматичної політики через застосування форм і методів державного управління у кліматичній сфері; систему кліматичного законодавства, що визначає цілі і завдання, які мають бути реалізовані в ході практичного здійснення цієї політики. Домінуючою в такому механізмі є телеологічна складова, адже їй підпорядковується законодавство, розгалужена система суб'єктів здійснення такої політики, їхня діяльність, утілена у формах і методах управлінської роботи, а також результати такої діяльності, що аналізуються на предмет досягнення поставлених цілей і завдань цієї політики.

Основними проблемами функціонування організаційно-правового механізму реалізації державної кліматичної політики в Україні слід визнати такі: 1) незавершеність формування інституційного та нормативно-правового блоків цього механізму; 2) слабкість ресурсної бази цього механізму, економічний спад та пов'язана з цим енергетична бідність, що призводять до непослідовності й обмеженості в застосуванні ринкових механізмів ціноутворення на енергетичні ресурси та пов'язані послуги; 3) продовження на території України бойових дій та необхідність врахування їх наслідків, невизначеність щодо масштабів завданих руйнувань та темпів відновлення, що прямо впливають на можливість впровадження заходів з кліматичної політики; 4) послаблена спроможність державних інституцій здійснювати одночасно кризовий менеджмент в умовах бойових дій разом з виконанням своїх ключових функцій реалізації кліматичної політики, особливо з урахуванням викликів її реформування відповідно до вимог законодавства ЄС; 5) безсистемність та непослідовність здійснюваної державної кліматичної політики та недостатня її інтегрованість в інші напрямки державної політики України.

¹ Станом на 18.12.2024 р.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисяк О. В. Управлінський механізм розбудови кліматичної політики на енергетичному ринку : реферат дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Західноукраїнський національний університет. Тернопіль, 2023. 40 с.
2. Костицький Василь. Екологічне право України [Текст]: Підручник, книга перша. Дрогобич : Коло, 2012. С. 290.
3. Гетьман А. П., Анісімова Г. В. Кліматичні законодавство і правовідносини: сучасний стан та перспективи розвитку в контексті забезпечення національної безпеки. *Проблеми законності*. 2023. Вип. 162. С. 6–37.
4. Дейнега М. А. Правові засади боротьби зі зміною клімату: Зелений курс в ЄС та Україні. *Актуальні роблеми земельного, аграрного та екологічного права в умовах сучасних викликів і загроз* : матеріали круглого столу, присвяч. 100-річчю з дня народження д-ра юрид. наук, проф. Вовка Ю.О. (Харків, 12 трав. 2023 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2023. С. 50–53.
5. Державне управління: підручник: у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. Київ; Дніпропетровськ: НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.
6. Cole J.C., Ehret P.J., Sherman D.K. et al. Social norms explain prioritization of climate policy. *Climatic Change*. 2022. Vol. 173. № 10. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10584-022-03396-x>.
7. Костицький Василь. Організаційно-правовий механізмрегулювання в галузі охорони довкілля. ЗАТ «НІЧЛАВА», 1997. 120 с.
8. Коленов О. Теоретичні засади механізму формування та реалізації державної екологічної політики в Україні. *Ефективність державного управління* : зб. наукових праць. 2014. Вип. 38. С. 354–360.
9. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
10. Положення про Міжвідомчу комісію з питань зміни клімату та збереження озонового шару: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23.09.2020 р. № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/879-2020-%D0%BF#Text>.
11. Про схвалення Оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.07.2021 р. № 868-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/868-2021-%D1%80#Text>.
12. Про основні засади державної кліматичної політики : Закон України від 08.10.2024 р. № 3991-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3991-20>.
13. Steinebach Y., Limberg J. Implementing market mechanisms in the Paris era: the importance of bureaucratic capacity building for international climate policy. *Journal of European Public Policy*. 2021. Vol. 29(7). P. 1153–1168.
14. Ільків Н. В. Діджиталізація правового механізму запобігання зміні клімату. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 4. С. 265–270.
15. Wagner P. M., Torney D., Ylä-Anttila T. Governing a multilevel and cross-sectoral climate policy implementation network. *Environmental Policy and Governance*. 2020. Vol. 31. Issue 5. P. 417–431.